

G. P. Alders, e. a., *Het ontslaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting. Met een editie van de stadskeur van 11 november 1298 (Latijnse tekst en vertaling in het Nederlands)* (Hilversum: Verloren, 1998, 72 blz., f20,-, ISBN 90 6550 582 2).

Dit boekje is het resultaat van de samenwerking tussen vier auteurs, die vanuit archeologische, geografische, historische en diplomatische invalshoeken de vroegste stedelijke ontwikkeling van Beverwijk beschrijven. Die begint omstreeks 1250, nadat door de aanleg van een dijk het riviertje de Dije wordt afgedamd en de scheepvaartverbinding tussen het IJ en het noorden van Kennemerland wordt geblokkeerd. Aldus ontstaat de behoefte aan een overslagplaats voor goederen, en daarin voorziet op enige afstand van de bestaande woonkern Agathenkerke — en dat inzicht is nieuw — de nederzetting Wijk oftewel Beverwijk, die al snel uitgroeit tot een centrum van handel en nijverheid. Voor de inwoners daarvan vaardigt de Hollandse graaf Jan I in 1298 een stadsrecht uit, dat in dit boekje een belangrijke plaats inneemt. Tekstvergelijking leert dat het tot de Hollandse stadsrechtfamilie behorende recht van Beverwijk, anders dan wel gedacht is, niet is afgeleid van het Alkmaarse maar van het Medemblikse stadsrecht, dat op zijn beurt overigens wel op dat van Alkmaar terugvoert. De in de literatuur voorkomende bewering dat de graaf het stadsrecht al in 1299 zou hebben ingetrokken wordt met kracht van argumenten weerlegd, waarmee twee jaar geleden de viering van het zevenhonderdjarige Beverwijkse bezit van stadsrechten kon worden veiliggesteld. Een belangrijke vraag die wordt opgeworpen, is of Beverwijk zijn bestaan als stad te danken heeft aan een initiatief van de inwoners of aan beleid van de graaf. Anders dan bij enkele eerder onderzochte Hollandse steden doet zich in Beverwijk de situatie voor dat naast stad en graaf nog een derde partij bij het proces van stadwording betrokken is, namelijk de ambachtsheer. Daarmee komt de van elders bekende stadsontwikkeling 'van onderaf' in de knel, maar de auteurs besluiten dat het nadrukkelijk optreden van met name ambachtsheer Wolfert van Borsele toch ook als zodanig beschouwd mag worden.

Een tweede belangrijk bestanddeel van deze publicatie vormt het nauwgezette onderzoek naar een zevental hofsteden of huiserven aan de Breestraat. Door de informatie uit een oorkonde van 1302 te koppelen aan het uit de kadastrale plattegrond bekende verkavelingspatroon zien de auteurs kans om de exacte ligging van de afzonderlijke percelen aan te wijzen. Die ligging wordt nog eens bevestigd door archeologisch onderzoek, dat de in de oorkonde genoemde lakenhal aan het licht bracht. De eveneens bij opgravingen aangetroffen fundamente van een stenen woontoren dragen bij aan de karakterisering van de Breestraat als een in de laatste decennia van de dertiende eeuw onder invloed van de ambachtsheer tot ontwikkeling gekomen marktstraat. Gezien de ligging moet ze zijn voorafgegaan door het langs de oever van het Wijkermeer gelegen Slangenwegje, waarvan de auteurs veronderstellen dat het aanvankelijk een overslagplaats was van de abdij Egmond. Met de constatering dat Beverwijk tegen het einde van de veertiende eeuw ondanks de achteruitgang van haar lakennijverheid een door economische groei gesteunde bevolkingstoename kende, komen de auteurs tot de conclusie dat het toenmalige Beverwijk ook in economisch opzicht stad genoemd mag worden. Daarmee zetten zij zich af tegen het heersende beeld van Beverwijk als centrum van nijverheid met een plattelandskarakter. Op de tekst van de auteurs volgen edities van in de tekst genoemde bronnen, waaronder het stadsrecht, dat evenals de andere Latijnse stukken in hedendaags Nederlands is vertaald.

Hoewel hun onderzoek zeer gedetailleerd van aard is, schreven de auteurs een uiterst toegankelijk boekje; daarvan getuigen al de kleurrijke, met behulp van de computer vervaardigde reconstructies van het dertiende-eeuwse Beverwijk. Behalve die toegankelijkheid zorgt vooral de interdisciplinaire aanpak ervoor dat deze publicatie wat mij betreft een voorbeeld mag zijn

voor andere lokaal-historische studies. De diepgravende benadering vanuit verschillende disciplines levert veel op. Het hierboven al genoemde ontstaan bijvoorbeeld van Beverwijk *naast* het oudere Agathenkerke is het resultaat van een confrontatie van de schriftelijke met de archeologische bronnen, zoals de kenschetsing van Beverwijk als stad in economische zin naast archiefstukken voor een belangrijk deel steunt op topografisch onderzoek. Vermeldenswaard is ook de meerwaarde die wordt verkregen door bestudering van de manier waarop schriftelijke bronnen zijn overgeleverd. Voorbeelden daarvan zijn de huidige aanwezigheid van de stadsrechoorkonde van 1298 in het archief van Beverwijk, die bevestigt dat het stadsrecht in 1299 niet werd ingetrokken; uit de archiefgeschiedenis van een uitgifteoorkonde van huiserven uit 1298 kan worden geconcludeerd dat ambachtsheer Wolfert van Borsele (mede) begunstigde en belanghebbende moet zijn geweest. Een sterk punt is voorts dat de lokale bevindingen steeds tegen bovenlokale ontwikkelingen worden afgezet. Het boekje is dus niet uitsluitend interessant voor inwoners van Beverwijk, maar zeker ook voor allen die belangstelling hebben voor de middeleeuwse geschiedenis van het graafschap Holland of voor het ontstaan en de ontwikkeling van middeleeuwse steden in het algemeen.

Een punt van kritiek betreft een terminologische kwestie. Onlangs betoogde Th. Veer dat het gebruik van de term 'stadsrecht' de voorkeur verdient boven 'stadskeur'. Een reden om de term 'stadskeur' te vermijden, is de verwarring die kan ontstaan met de door stedelijke overheden opgestelde verordeningen, die veelal 'keuren' worden genoemd. In de hier besproken publicatie is kennelijk bewust gekozen voor een consequent gebruik van 'stadskeur'. Het is jammer dat in het boekje nergens aan de discussie rond die term wordt gerefereerd, terwijl in een voetnoot wel nieuwe argumenten voor het gebruik van 'stadskeur' worden aangedragen.

Hildo van Engen

W. Blockmans, W. Prevenier, *De Bourgondiërs. De Nederlanden op weg naar eenheid, 1384-1530* (Monografieën over Europese cultuur 11; Amsterdam: Meulenhoff, Leuven: Kritak, 1997, 288 blz., f44,90, ISBN 90 290 5528 6 (Meulenhoff), ISBN 90 6303 715 5 (Kritak)).

The latest collaboration by Professors Prevenier and Blockmans is a development of their 1988 volume, *In de ban van Bourgondië*. Although the broad framework and chronological boundaries are retained from the earlier work, the extent of the revisions made by the two authors, both in terms of the rewriting of existing material and the incorporation of a broad range of new perspectives, is very considerable.

The opening chapter considers a number of contexts behind the development of Burgundian power in the Low Countries, including the earlier history of the lands which would eventually come under ducal rule, and the parallel emergence of centralising states elsewhere in later medieval Europe. In the analysis of the reign of Philip the Bold which follows, the role of the duke in establishing Valois authority in the Low Countries occupies the foreground. The reign of John the Fearless and the first few years of that of his son, Philip the Good, are seen as an ambivalent period when Francocentric policies were pursued alongside the development of Burgundian power in the ducal dominions. The decisive events in the history of the Low Countries fell, therefore, not in the reign of Philip the Bold or in the months following the death of John the Fearless, but in the later 1420s and 1430s, when territorial expansion went hand-in-hand with a policy of neutrality towards powerful neighbours. The central period of Burgundian achievement, situated here between 1440 and the early years of Charles the Bold's government, is then examined in two linked chapters which emphasize the importance of external peace, the processes whereby Burgundian authority was consolidated, and the relative economic